

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

*МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

**COMBAT HORTING AND ACTIVITIES
OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT
AUTHORITIES**

ІРПІНЬ – 2022

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***
**БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

**03–04 січня 2022 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 08.01.2022 № 11).*

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету конференції:

Єршоменко Е. А. – професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Гришук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Гарбовський Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – 1738 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Державним податковим університетом. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ЗАНЯТЬ З БОЙОВОГО ХОРТИНГУ ДЛЯ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

СРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович
Державний податковий університет

***Анотація.** У даній науковій статті досліджуються методи впровадження бойового хортингу у шкільній програмі з фізичної культури для учнів молодших і середніх класів, особливості фізичної підготовки школярів на основі бойового хортингу, як один із напрямів системи фізичного виховання, яка покликана формувати прикладні знання, морально-вольові якості, рухові вміння та навички, що сприяють розвитку об'єктивної готовності учнів освітніх установ до ефективного виконання ними навчальних обов'язків в якості спортсменів та школярів. Наголошується на тому, що заняття з вивчення прийомів бойового хортингу складаються з навчання і тренування. Навчання полягає у цілеспрямованій і послідовній передачі викладачем і засвоєнні учнями знань, умінь і навичок, необхідних для технічно правильного виконання прийомів бойового хортингу. Тренування полягає в систематичному, багаторазовому повторенні розучених прийомів із поступовим ускладненням умов їх виконання і наростанням фізичного навантаження. Процеси навчання і тренування на уроці нерозривно пов'язані між собою і складають єдиний комплекс технічної, фізичної та морально-вольової підготовки юних спортсменів, які займаються у спортивних секціях і гуртках бойового хортингу в закладах загальної середньої освіти. При навчанні та тренуванні викладач повинен домагатися від учнів свідомого засвоєння навчального матеріалу і розуміння ними сутності і значення прийомів бойового хортингу для практичної діяльності. Осмислене сприйняття програмного матеріалу підвищує ефективність занять, сприяє міцності засвоєння знань, умінь і навичок.*

***Ключові слова:** шкільна програма, бойовий хортинг, фізична культура, молодші школярі, учні середніх класів, фізичне виховання школярів.*

Актуальність наукового дослідження. Навчально-пізнавальна, трудова, художня, спортивна, ціннісно-орієнтовна, громадська діяльність – це змістовне поле соціального досвіду, який засвоює, освоює і привласнює зростаюча особистість. В умовах здійснення цих видів діяльності організованих суб'єктами військово-патріотичного виховання школярів, об'єкти виховання – школяр, класний колектив, група (члени гуртка) – змінюються [1–11; 19–32]. У процесі засвоєння різних видів досвіду, таких як: пізнавальної діяльності, емоційно-ціннісних відносин, дієво-практичного діяльності формується військово-патріотична вихованість школяра.

Виклад основного матеріалу. Вищим проявом військово-патріотичної вихованості є усвідомлена мотивована військово-патріотична діяльність. Як і будь-яка діяльність, вона має складну організацію, що включає інформаційний (знання), операційний (способи) і мотиваційний (ціннісні зразки і орієнтації) компоненти.

Інформаційний компонент досвіду служіння Батьківщині об'єднує в собі знання про феномен патріотизму, його духовно-ціннісну, історико-культурну, психічну і соціальну природу.

Операційний компонент представляється засобами, методами і формами організації освітньої діяльності, методами планування і регулювання процесу, формами і методами контролю за формуванням досвіду служіння Україні.

Мотиваційний компонент військово-патріотичного виховання включає в себе образи як основу виховання мотивів, ідеалів і цінностей у свідомості, почуттях, діях, поведінці особистості, форм і різновидів самої військово-патріотичної діяльності, а також ціннісні зразки досвіду служіння Батьківщині.

Зміст кожного з цих компонентів відпрацьовується відповідно до завдань навчального предмета, гуртка, системи виховної роботи класного керівника та окремого позакласного заходу, виконання яких підпорядковується реалізації спільної мети військово-патріотичного виховання учнів в сфері освіти.

Система відносин особистості до великої і малої Батьківщини, історії країни, її трудового і героїчного минулого, іншої людини – співвітчизнику, себе як суб'єкта військово-патріотичних цінностей та діяльності в умовах навчально-пізнавальної, трудової, художньої, спортивної, ціннісно-орієнтовної, громадської діяльності постійно змінюється. У зв'язку з цим можна стверджувати, що вони виконують функцію індикатора процесу руху від постановки мети до реалізації завдань військово-патріотичного виховання. Якщо система відносин носить гуманістичний патріотично-орієнтований характер, то спостерігається гармонія в привласненні всіх видів соціального досвіду. І навпаки, дегуманізація стосунків системи тягне за собою дисгармонію в привласненні досвіду особистістю. Спостерігаються прояви антипатріотизму, націоналізму і космополітизму.

Специфіка управління процесом військово-патріотичного виховання школярів полягає в його ієрархічності. В цілому управління військово-патріотичним вихованням школярів здійснює держава, широко використовуються різні соціальні інститути, і зокрема Освіта (Школа).

Механізм управління визначається: актами законодавства; навчальними програмами; нормами і правилами, що існують в суспільстві, освітньому закладі; умовами життя і праці; особистісними і колективними стимулами – потребами та інтересами; духовними цінностями іншими компонентами, що визначають нормативний характер управління.

В рамках освітнього закладу воно здійснюється на різних рівнях взаємодії з метою розвитку військово-патріотичної вихованості особистості:

- адміністрація – учитель – школярі – батьки;
- адміністрація – батьки – школярі – учитель;
- учитель – клас – батьки – адміністрація;
- учитель – школяр – клас – адміністрація;
- самоврядування.

Процес управління включає в себе:

- аналіз, оцінку і прогнозування стану процесу військово-патріотичного виховання в освітньому закладі з урахуванням впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища;
- визначення і постановку поточних і перспективних завдань виховної діяльності; науково-обґрунтоване планування військово-патріотичного виховання; підбір, навчання, розстановку кадрів;

- моніторинг стану і результативності виховної роботи; своєчасне коректування системи виховних впливів;

- наукову організацію праці педагогів і озброєння суб'єктів військово-патріотичного виховання сучасними методами і технологіями виховної роботи в цьому напрямі.

З огляду на те, що виховання протікає і в просторово-часовому і в інституціональному обмеженні, з метою подолання цього протиріччя дослідники роблять спроби описати якийсь виховний простір, під яким, наприклад, розуміється:

- а) соціально-побутові умови, середовище, а також сукупність людей, пов'язаних спільністю цих умов, що оточують людину;
- б) педагогічно організоване середовище;
- в) частина середовища, в якому панує певний педагогічно сформований спосіб життя;
- г) динамічна мережа взаємопов'язаних педагогічних подій тощо.

Поділяючи позицію Л. І. Новікової, ми розуміємо під виховним простором “педагогічно організоване середовище” окремої дитини або безлічі дітей (класу, школи, будинку, двору, мікрорайону, міста, області тощо).

Таке поетапно організоване середовище (внутрішнє і зовнішнє), в якому реалізується патріотично-орієнтована діяльність, неминуче впливає на психіку, поведінку, прийняття

рішень, сприйняття, рух і розуміння простору. Більш того, саме в школі стає очевидним, наскільки “сучасна людина в деяких сторонах свого буття дегуманізувала свою активність в світі з технічним прогресом і відвернулася від природи, наскільки вона змінює свою поведінку в залежності від фізичних та просторових структур різного середовища. Освітня система школи функціонує і розвивається в межах зовнішнього і внутрішнього соціального середовища. Внутрішнє середовище – освітнє – охоплює всю сукупність факторів і умов освітнього процесу, що характеризує конкретний заклад освіти як єдину освітню систему і являє собою змістовно-діяльнісне поле військово-патріотичного виховання. Елементами цього внутрішнього середовища військово-патріотичного виховання школярів є:

- рівень компетентності суб’єктів моніторингу;
- традиції освітньої установи;
- педагогічний стиль взаємодії з дітьми;
- характер і стиль взаємодії з батьками
- психологічний клімат тощо.

Зовнішнє освітнє середовище відображає зв’язок і взаємодію освітньої системи з соціумом. До елементів зовнішнього середовища ми відносимо:

- економічні, соціальні, культурні та етнічні чинники;
- систему зв’язку між різними суб’єктами військово-патріотичного виховання;
- традиції регіону;
- соціальних партнерів тощо.

Зовнішнє середовище значно впливає на військово-патріотичне виховання школярів. Засвоєвані в освітньому процесі досвід пізнавальної діяльності, досвід емоційно-ціннісних відносин і дієво-практичний досвід сприяють розвитку військово-патріотичної вихованості школярів. Цьому може по-справжньому сприяти тільки патріотично-орієнтоване гуманістичне освітнє середовище, в якому створені умови, що дозволяють кожному школяреві взяти участь в різноманітних видах ціннісно-орієнтованої військово-патріотичної діяльності, в якій він поєднує військово-патріотичні знання і уявлення про Батьківщину, з освоєнням досвіду конкретної патріотично-орієнтованої діяльності з метою формування мотивів самореалізації в служінні Батьківщині. В умовах несприятливого освітнього середовища військово-патріотичне виховання школярів в кращому випадку не дає результатів, у гіршому обертається проявами національного екстремізму або космополітизму.

Особливості проведення занять з бойового хортингу військово-патріотичної спрямованості

Важливим структурним компонентом військово-патріотичного виховання школярів є критерії і показники їх результативності.

Критерій (від грец. *Criterion* – засіб для судження) – це ознака, на підставі якого проводиться оцінка, засіб перевірки, мірило оцінки. Поняття “критерій” інтерпретується як міра відображення цілісності властивостей об’єкта, що забезпечує його існування; як методологічний інструментарій управління якістю освіти (гносеологічний аспект); як підставу для оцінки реального рівня освітніх досягнень (емпіричний аспект). Він, як правило, являє собою якийсь оцінний комплекс, який конкретизується в показниках – сукупності характеристик, що дозволяють відобразити рівень досягнення критерію. Під показником результату прийнято розуміти бажану дію людини, що свідчить про досягнення ним результату освіти.

Великі можливості в розробці критеріїв результативності військово-патріотичного виховання школярів укладені в державних документах. Як було зазначено в основу відбору критеріїв та показників в рамках нашого дослідження лягли ідеї про досвід – як одиниці аналізу результатів будь-якої діяльності.

У розробці критеріїв військово-патріотичного виховання школярів ми спиралися також на ідеї виділення критеріального блоку результатів. Виділені нами критерії засновані на принципі комплексності визначення результатів військово-патріотичного виховання в освітньому процесі, який передбачає можливість планомірного відображення окремих станів

і динаміки процесу військово-патріотичного виховання на уроках, у позаурочній діяльності та позакласній роботі.

Ця проблема активно розглядається сьогодні в дослідженнях останніх років М. Л. Афанасєвої, І. Д. Беха, А. К. Бикова, Т. Є. Вежевич, А. Н. Вирщікова, В. В. Гаврилюк, В. В. Гладких, І. М. Глазунової, В. С. Горбунова, Б. Д. Кусмарцева, В. І. Лутовинова, В. Ю. Мікрюкова, О. І. Остапенка, Н. М. Снопкова тощо, де на теоретичному і експериментальному рівні розробляється проблема критеріїв та показників військово-патріотичного виховання на різних рівнях системи освіти.

Велику цінність в контексті проблеми, що розглядається, являє науково-дослідницька робота В. І. Лутовинова “Критерії та основи методики оцінки результатів роботи з військово-патріотичного виховання”, в якій сформульовані принципи та методологічні основи визначення критеріїв і показників військово-патріотичного виховання. Запропоновані дослідником критерії оцінки діяльності з військово-патріотичного виховання, згруповані в три блоки і розглядаються ним як системна освіта, що дозволяє найбільш об’єктивно і конкретно оцінювати ефективність і результативність цієї діяльності, як в цілому, так і стосовно окремої особистості.

Особливе місце серед критеріїв військово-патріотичного виховання займають військово-патріотична свідомість і військово-патріотична діяльність. У першій групі особливе місце займають: військово-патріотичні знання, почуття, погляди, переконання, цінності, мотивація, орієнтації, ідеали, які мають суб’єктивну основу. У другій групі головну роль відіграють безпосередні прояви активності, якостей і властивостей поведінки, конкретних дій особистості, що характеризують військово-патріотичну спрямованість і представляють реальний внесок у виконанні обов’язку перед Батьківщиною, гідне служіння їй в тій чи іншій сфері соціально значимої діяльності, що виражається в зримих кінцевих результатах, які спираються на об’єктивну основу. При цьому сформованість компонентів свідомості є умовою патріотичної поведінки і діяльності.

Виходячи з аналізу змісту поняття “патріотизм”, цілей і сутності та військово-патріотичного виховання, а також аналізу досліджень з проблеми, вважаємо за доцільне виділення в якості критерію військово-патріотичного виховання – відповідність між декларованими в суспільстві бажаними характеристиками особистості патріота і громадянина, і реальною поведінкою школяра як суб’єкта діяльності.

В основу визначення показників військово-патріотичного виховання школярів були покладені ідеї культурологічного, аксіологічного і діяльнісного підходів; уявлення про структуру патріотизму, викладені в роботах філософів і психолого-педагогічних дослідженнях з проблеми патріотизму і військово-патріотичного виховання І. Д. Бех, А. Н. Вирщіков, В. С. Горбунов, Н. В. Іпполітова, Н. Б. Кусмарцев, В. І. Лутовінов, Е. С. Троїцький тощо), а також положення теорії виховання про сутність і структурні компоненти вихованості як результату виховання (Г. П. Грибан, А. К. Маркова, Н. Ф. Харламов, А. В. Цьось, Н. Є. Щуркова тощо).

Різні словники трактують показник як:

явище або подія, за яким можна судити про хід якого-небудь процесу;

будь-яка характеристика об’єкта сприйняття, дослідження, яке може бути оцінено людиною.

З позиції культурологічного підходу освіта розглядається як складний культурний процес передачі нормативно-ціннісного і творчого досвіду і створення умов для культурних форм самовизначення, саморозвитку і самореалізації особистості.

Аксіологічний підхід передбачає розгляд особистості як центру системи цінностей і головного її носія. Він визначає необхідність трансляції суб’єктами виховання об’єктів виховання і характерну сукупність ідей, понять, цінностей які традиційно виступали в ролі неминущого значення стимулів людського життя і діяльності, як орієнтирів поведінки і діяльності та нових, актуалізованих в сучасних умовах цінностей.

Діяльнісний підхід дозволяє врахувати, що для здійснення патріотично-орієнтованої діяльності необхідні різносторонні вміння і досвід поведінки. Для формування таких умінь важлива організація різних видів патріотично-орієнтованої діяльності школярів: навчально-пізнавальної, трудової, художньої, спортивної, ціннісно-орієнтовної, громадської. Реалізація цього підходу вимагає такої організації життєдіяльності школяра, яка формує досвід його активної участі як суб'єкта пізнання, праці і спілкування, в процесі якої формується військово-патріотична вихованість.

У педагогіці вихованість розглядається в різних аспектах.

Вихованість – це вміння поводитися в суспільстві. Вихована людина характеризується ввічливістю, чемністю, знанням правил культури поведінки, етикету. Це визначення відображає розгляд поняття у вузькому сенсі. У широкому сенсі вихованість означає не тільки дотримання правил поведінки і спілкування, прийнятих у суспільстві, а й внутрішню культуру людини, відтворену в його світогляді і по відношенню до людей, навколишньої природи. Вихованість формується з раннього дитинства і обумовлена розвитком культури в суспільстві, соціальним середовищем, системами виховання в сім'ї, закладі загальної середньої освіти тощо. У контексті нашого дослідження становить інтерес дане автором визначення вихованості в широкому сенсі.

Ми визначаємо сутність поняття “вихованість” через опис його структурних компонентів, тісно пов'язаних між собою:

а) запас моральних знань учня (що знає про норми поведінки, про ставлення до суспільства, до праці, до іншої людини, до себе);

б) моральні переконання (як учень приймає моральні норми для себе особисто – його мотиви, цінності тощо), тобто особистісне ставлення до моральних знань;

в) реальна моральна поведінка (як дитина втілює моральні знання і переконання в своїй поведінці).

Вихованість характеризує актуальний рівень розвитку особистості і являє собою не конгломерат приватних властивостей особистості (чесність, працьовитість тощо), а узгодженість між знаннями, переконаннями і поведінкою вихованця. Вихованість передбачає знання об'єкта дійсності, переконаність в істинності цього знання і вираження цієї переконаності певним чином в поведінці людини, в його діяльності. Для досягнення її як результату діяльності суб'єкта необхідно розвивати в об'єкті кожен компонент структури: моральні знання і норми містять еталони, без відношення до яких неможлива усвідомлена патріотична поведінка, моральні переконання є індивідуальними мотивами цієї поведінки, а в самій моральній поведінці реалізуються, знання і цінності, складаються переконання.

Наведені визначення дозволяють розглядати вихованість як багатоконпонентне явище. В якості структурних компонентів військово-патріотичної вихованості школярів відповідно до культурологічного підходу ми визначили досвід особистості з освоєння різних видів діяльності.

Досвід особистості розглядається у філософії в різних аспектах:

як компонент пізнавальної діяльності, за допомогою якого забезпечується безпосередній зв'язок системи знання з пізнаваним об'єктом;

як знання, яке безпосередньо надано свідомості суб'єкта і супроводжується почуттям прямого контакту з пізнаваною реальністю;

як сукупність усього того, що відбувається з людиною в його житті і що він усвідомлює: людина може мати досвід про самого себе, про свої обдарування, здібностях, про свої чесноти і вади, людина також може мати досвід і про думки, ідеї, знання (внутрішній досвід).

Аналіз тлумачення поняття “досвід” дозволив нам зробити висновок про те, що він розглядається як процес практичної взаємодії людини з зовнішнім середовищем, за допомогою якого забезпечується безпосередній зв'язок системи знання з пізнаваним об'єктом і як результат такої взаємодії.

З нашої точки зору військово-патріотична вихованість – це актуальний рівень розвитку внутрішньої культури школяра, обумовлений засвоєнням їм досвіду пізнавальної діяльності,

емоційно-ціннісних відносин і дієво-практичного досвіду, і, виявляється в здатності і готовності реалізуватися як особистості і індивідуальності в діяльності служіння Батьківщині.

Засвоєння школярем досвіду пізнавальної діяльності передбачає сформованість військово-патріотичних знань і уявлень.

Засвоєння школярем досвіду емоційно-ціннісних відносин означає сформованість патріотичних почуттів, цінностей, переконань.

Засвоєння школярем дієво-практичного досвіду проявляється в реалізації військово-патріотичних знань і уявлень, цінностей і переконанні в патріотичній поведінці і діяльності.

Не дивлячись на те, що засвоєння всіх видів досвіду відбувається нерозривно в часі і просторі, між ними існує ієрархічний зв'язок: засвоєння кожного з попередніх видів досвіду є умовою засвоєння наступного.

Визначення рівня вихованості школяра через засвоєння ним зазначених видів досвіду дозволяє виявити міру відповідності результатів військово-патріотичного виховання декларованим в суспільстві бажаним характеристикам особистості патріота і громадянина.

Отже, основним критерієм, виявленим нами для оцінки рівня військово-патріотичної вихованості школярів, є критерій відповідності між декларованими в суспільстві бажаними характеристиками особистості патріота (ідеал). Показником вказаної відповідності з нашої точки зору є військово-патріотична вихованість як результат засвоєння ним досвіду пізнавальної діяльності, досвіду емоційно-ціннісних відносин і дієво-практичного досвіду, що виявляються в здатності і готовності реалізуватися як особистості і індивідуальності в діяльності служіння Батьківщині.

Таким чином, проведений нами в цьому розділі аналіз сутності та структури патріотизму з позицій різних методологічних підходів, виявлення принципів як невід'ємних вимог до організації військово-патріотичного виховання школярів, дозволили нам визначити сутнісні характеристики, функції та структуру військово-патріотичного виховання школярів.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які принципи визначають діяльність педагога з військово-патріотичного виховання школярів?

2. Охарактеризуйте структуру і сутнісні характеристики військово-патріотичного виховання школярів.

3. Які функції виконує військово-патріотичне виховання школярів в сучасному українському суспільстві?

4. Дайте визначення поняття “військово-патріотичне виховання школярів”.

Методика військово-патріотичного виховання спортсменів бойового хортингу

Зміст військово-патріотичного виховання школярів у процесі позакласної роботи включає систематичні форми занять у гуртках військово-патріотичного спрямування, у спортивних секціях з бойового хортингу, військово-прикладних видів спорту та військово-спортивних іграх, які сприяли підвищенню рухової активності учнів. Епізодичні форми занять з військово-патріотичного виховання під час позакласної роботи передбачали участь школярів у туристських походах вихідного дня, військово-спортивних святах, змаганнях на першість класу і школи з військово-прикладних видів спорту.

Форми організації позакласної роботи, що використовувалися в процесі військово-патріотичного виховання, визначалися за місцем і часом проведення занять; за змістом військово-патріотичного виховання школярів; за особливою структурою виховних заходів, для яких характерною була певна послідовність дій; за способами керівництва позакласною роботою з боку вчителя фізичної культури, викладача предмета “Захист України”, тренера спортивної секції, керівника військово-патріотичного гуртка; за специфікою взаємозв'язків та взаємодій учителя, тренера спортивної секції з бойового хортингу, керівника військово-патріотичного гуртка, класного керівника та батьків школярів.

У переважній більшості наукових джерел, де визначено зміст понять “патріот”, “патріотизм”, підкреслено значення любові до батьківщини, до рідної домівки, до свого найближчого оточення. Сучасне розуміння патріотизму багато в чому спирається на ідеї

християнства як вищого блага, що не розділяє, а з'єднує людей. У цьому виявляється духовно-моральна сутність патріотизму.

На особистісному рівні патріотизм є пріоритетною стійкою характеристикою людини, яка виявляється в її свідомості, моральних ідеалах та цінностях, в реальній поведінці та вчинках. Таким чином, патріотизм доцільно розглядати як моральну якість та ціннісний орієнтир, складне явище духовного життя людини і спільноти, яке відображається в особистій та суспільній свідомості, об'єднуючи їх і виступаючи вирішальним чинником усвідомлення учнівською молоддю загальнолюдських цінностей.

Результати аналізу наукових джерел з філософії, психології, педагогіки дали змогу стверджувати, що сутність патріотизму як духовно-моральної якості особистості, виражається у здатності людей ідентифікувати себе зі своїм народом – громадянами своєї держави; у безкорисливій любові та вірності своїй Батьківщині, постійному підтриманні духовного зв'язку з нею; моральній відповідальності за долю своєї Батьківщини та постійній готовності захищати її національні інтереси; у вшануванні рідної мови, духовної та матеріальної культури свого народу, дбайливому ставленні та поширенні національних надбань; потребі у постійному цілеспрямованому духовному, моральному й інтелектуальному вдосконаленні заради зміцнення могутності, суверенності, демократичності України як правової держави; у здатності поважати не лише свій, але й інші народи.

Актуальним на сьогодні залишається твердження, що в Україні патріотизм орієнтується на національно-патріотичні традиції української історії, на найкращі зразки патріотизму інших країн і народів, демократичного руху, збагачуючи їх власними історичними надбаннями. Одним із пріоритетних завдань сучасного військово-патріотичного виховання в Україні має стати формування і зміцнення у свідомості громадян, особливо молоді, принципів патріотизму, гордості за свою Батьківщину, готовності захистити свій народ, Батьківщину.

Як показали результати аналізу наукових джерел з педагогіки, єдиної думки щодо структури патріотизму немає, хоча і суттєвих протиріч також. Ми вважаємо, що зазначена структура являє собою систему із пізнавального, емоційно-вольового і поведінкового компонентів (патріотична свідомість (самосвідомість); патріотичні почуття; патріотична поведінка та діяльність). Патріотизм є складною інтегрованою системою патріотичних якостей духовно-морального, емоційно-почуттєвого, інтелектуального та діяльнісно-поведінкового характеру. Визначено розгорнуту структуру патріотизму, яку складають такі компоненти:

- 1) духовно-моральний;
- 2) когнітивний;
- 3) ціннісний;
- 4) діяльнісний;
- 5) ідентифікаційний.

Видатні українські мислителі О. Духнович, Г. Сковорода, К. Ушинський, І. Франко, Я. Чепіга, Т. Шевченко, П. Юркевич у своїх творах визначне місце відводили утвердженню національної свідомості, патріотизму українського народу, що виражається в любові до рідної землі, свого народу, рідної мови, гордості за історичний шлях Батьківщини.

На нашу думку, усі перераховані елементи структури патріотизму в сукупності створюють максимально повну характеристику досліджуваного явища і докладніше розкривають його сутність, сформульовану вище. Основними характеристиками змісту патріотизму, на нашу думку, є розуміння і сприйняття української національної ідеї; сприяння розбудові державності України, її незалежності; опанування і розвиток української мови, культури; військово-патріотичне виховання; любов і дбайливе ставлення до рідної землі; повага до історії, народних традицій, фольклору; любов до рідної природи.

Особливо загострюються патріотичні почуття, зростає значущість патріотизму тоді, коли Батьківщині загрожують певні негативні обставини у вигляді відхилення історичного розвитку від норми: стихійні лиха, кризи, революції, агресії, війни тощо.

Патріотичне виховання є компонентом національного виховання і його головною метою є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

Патріотичним вихованням у педагогіці називають: діяльність державних органів, громадських об'єднань і організацій щодо формування у молоді високої громадянської свідомості, вірності своїй Батьківщині, готовності до виконання громадянського обов'язку, конституційних зобов'язань із захисту інтересів України; багатовимірний та багатокомпонентний інтегративний педагогічний процес, спрямований на формування цілісної системи якостей, які перетворюються у потреби служіння українському народові і Батьківщині; організований процес засвоєння громадянами України національних цінностей культури, демократичних принципів і правових норм, спрямований на формування у них національно-патріотичної самосвідомості, громадянської активності, усвідомлення своєї діяльності на благо народу й держави, готовності до захисту України.

Завданням військово-патріотичного виховання особистості є формування у неї патріотизму, тобто розвиток, у першу чергу, таких якостей і властивостей:

- патріотичних почуттів (любові до свого народу, мови, рідної природи);
- національної гідності, шляхетності, моральної та духовної вихованості;
- громадянської свідомості й активності;
- тактовності й толерантності (національної, релігійної тощо);
- потреби у збереженні національних духовних матеріальних цінностей;
- готовності до військово-патріотичної діяльності, до подвигів для блага України;
- патріотичної спрямованості особистості.

Зміст військово-патріотичного виховання сучасні вчені розкривають як багатопланову, масштабну і постійно здійснювану діяльність, котра включає цільові, функціональні, соціальні, організаційні й інші аспекти, що має високий рівень системності, охоплює своєю дією усі покоління, пронизує в тій чи іншій мірі всі сторони життя: духовно-моральну, соціально-економічну, інформаційну, правову, психолого-педагогічну, військово-політичну.

Не можна не погодитися зі значною кількістю дослідників, які вбачають зміст військово-патріотичного виховання учнівської молоді у цілеспрямовано організованій діяльності суспільства щодо формування таких громадянсько-патріотичних якостей як: національно-патріотична самосвідомість, гуманістичний світогляд; соціальна відповідальність, професіоналізм; громадянська активність; шанування національної історії і культури; любов до Батьківщини і готовність до її захисту. Сформованість цих якостей і властивостей має бути підсумковим результатом освітньої діяльності закладів освіти.

Складовою військово-патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у молоді готовності до захисту Батьківщини, розвиток мотивації до опанування військовими професіями, до проходження служби у Збройних Силах та інших силових структурах України. Зміст цього виховання визначається національними інтересами України і спрямований на гарантування активної участі громадян у збереженні безпеки своєї держави від зовнішньої загрози.

Основною метою військово-патріотичного виховання є формування і зміцнення в учнівської молоді національно-патріотичних якостей, морально-психологічної та фізичної готовності до захисту Батьківщині. Найважливішими характеристиками зазначеного виховання є військово-патріотична спрямованість особистості; усвідомлення персональної відповідальності за готовність українського війська до захисту держави від зовнішніх посягань; прагнення учнів до формування у них необхідної військово-патріотичної компетентності; психологічна готовність до проходження військової служби.

Висновок. Отримані результати показують, що в методиках розвитку бойового хортингу в школі успішно досліджуються методи впровадження бойового хортингу у шкільній програмі з фізичної культури для учнів молодших і середніх класів, особливості фізичної підготовки школярів на основі бойового хортингу, як один із напрямів системи фізичного виховання, яка

покликана формувати прикладні знання, морально-вольові якості, рухові вміння та навички, що сприяють розвитку об'єктивної готовності учнів освітніх установ до ефективного виконання ними навчальних обов'язків в якості спортсменів та школярів. Аспекти модернізації програми можуть застосовуватися не тільки в процесі навчання школярів, а й при підвищенні кваліфікації учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

На закінчення необхідно відзначити, що ця ефективна система бойового хортингу створювалася засновником школи та вітчизняними фахівцями у зв'язку з життєвою необхідністю вдосконалення фізичної підготовки школярів України, – «заточувалася» під вітчизняні реалії та рекомендована для вивчення співробітниками поліції та інших правоохоронних органів як засіб повноцінної підготовки їх до майбутньої складної оперативно-службової діяльності.

Перспективи подальшого дослідження. Подальша робота в напрямі дослідження методів впровадження бойового хортингу у шкільній програмі з фізичної культури для учнів молодших і середніх класів, визначення умов збільшення функціональних резервів організму школярів у процесі занять бойовим хортингом, потенціалу бойового хортингу щодо забезпечення рухової активності дошкільнят і молодших школярів, методів організації тренувань спортсменів бойового хортингу в оздоровчому режимі, застосування вправ для розвитку правильного дихання у юних спортсменів бойового хортингу, вивчення оздоровчого ефекту фізичних вправ бойового хортингу, особливостей бойового хортингу як середовища морально-вольової підготовки та загартування особистості, методів виховання учнів спортивних секцій, формування у них відчуття волі до перемоги, лідерського світогляду планується з метою поліпшення культури спортивної діяльності за підтримки сім'ї, укріплення здоров'я, стабільних навичок самоконтролю та психічної саморегуляції юних спортсменів бойового хортингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко С. А. Підготовка професійних захисників України у системі бойового хортингу / С. А. Антоненко, Е. А. Єрьоменко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 52–62.
2. Бабурнич С. А. Професіограма спортивного судді з бойового хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 343–353.
3. Бадьора С. М. Методи психічної саморегуляції співробітників правоохоронних органів у системі бойового хортингу / С. М. Бадьора, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 334–346.
4. Біла В. Р. Військово-патріотичне виховання школярів і студентів у процесі занять бойовим хортингом / В. Р. Біла, Е. А. Єрьоменко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 242–254.
5. Бобік С. П. Формування професійно-психологічних здібностей співробітників правоохоронних органів у процесі занять бойовим хортингом / С. П. Бобік, Е. А. Єрьоменко, С. П. Параниця // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 23–38.
6. Боднарчук О. Г. Бойовий хортинг для підготовки співробітників правоохоронних органів / О. Г. Боднарчук, Е. А. Єрьоменко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 226–242.
7. Боднарчук В. В. Бойовий хортинг як засіб формування професійно-прикладних якостей курсантів і працівників силових структур / В. В. Боднарчук, Е. А. Єрьоменко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 188–200.

8. Брухно Ю. С. Бойовий хортинг як засіб формування фізичної культури студентів і курсантів / Ю. С. Брухно, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 200–214.
9. Буток О. В. Бойовий хортинг і здоров'я людини / О. В. Буток, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 564–575.
10. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг як система підготовки українського професійного воїна-патріота / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 126–139.
11. Вехтєв В. В. Бойовий хортинг у військовому мистецтві / В. В. Вехтєв, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 827–840.
12. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.
13. Ганчева В. І. Бойовий хортинг: методика застосування дихальних вправ у процесі занять / В. І. Ганчева, Е. А. Єрмоєнко, Г. А. Коломоєць // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 667–682.
14. Гарбовський Л. А. Бойовий хортинг і методика викладання у закладах вищої освіти / Л. А. Гарбовський, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Грищук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 155–173.
15. Гречана Л. О. Бойовий хортинг у системі початкової школи закладів загальної середньої освіти / Л. О. Гречана, Е. А. Єрмоєнко, С. М. Солодько // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28-29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 554–563.
16. Гречаний О. М. Методика викладання бойового хортингу в процесі гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти / О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 251–262.
17. Грищук В. Л. Бойовий хортинг як засіб професійно-прикладної підготовки правоохоронців до виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді у районах здійснення операції об'єднаних сил / В. Л. Грищук, Е. А. Єрмоєнко, О. А. Бухтіяров // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 59–73.
18. Деркач О. В. Розвиток фізичних якостей у співробітників правоохоронних органів засобами бойового хортингу за методом функціонального тренування / О. В. Деркач, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 384–403.
19. Довгань Н. Бойовий хортинг як інструмент соціалізації студентів закладів вищої освіти / Н. Довгань, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 177–186.
20. Ерєменко Э. А. Хортинг – философия украинского единоборца / Э. А. Ерєменко // Боевые искусства – ключи к совершенству. – 2012. – № 6. – С. 4–5.
21. Єрмоєнко В. Засоби профілактики основних стоматологічних захворювань у студентів, курсантів, спортсменів бойового хортингу та співробітників правоохоронних органів / В. Єрмоєнко, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 116–126.
22. Єрмоєнко В. Е. Медичний контроль змагальної діяльності з бойового хортингу / В. Е. Єрмоєнко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 195–215.

23. Єрмоєнко В. Стоматологічне здоров'я дітей та молоді як чинник спортивних успіхів у бойовому хортингу / В. Єрмоєнко, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 96–111.
24. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг. Навчальна програма спортивної секції з бойового хортингу для учнів середнього шкільного віку 5–9 класів : навч. програма / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – ГС «НФБХУ», 2021. – 127 с.
25. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг – виховна система школярів України / Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 240–251.
26. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг – професійно-прикладний вид спорту правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 203 с.
27. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у системі професійної підготовки співробітників державних правоохоронних органів : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2021. – 222 с.
28. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як ефективний засіб військово-патріотичного виховання школярів і студентів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 31–39.
29. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 215–225.
30. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб військово-патріотичного виховання старшокласників / Е. А. Єрмоєнко, К. М. Кукушкін // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 273–287.
31. Єрмоєнко Е. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 19–33.
32. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб прикладної психофізичної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей відомчих закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 128–138.
33. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб професійно-психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Нац. федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 138 с.
34. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як система формування готовності співробітників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 110–128.
35. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як чинник формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді / Е. А. Єрмоєнко, І. В. Кузора // *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць*. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 8 (128) 20. С. 61–69.
36. Єрмоєнко Е. Витоки та історія розвитку бойового хортингу в Україні і за кордоном / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 55–70.
37. Єрмоєнко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Едуард Анатолійович Єрмоєнко. – К., 2016. – 222 с.
38. Єрмоєнко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт/»*. – 2019. – Вип. 10 (118). – 2019. – С. 49–56.
39. Єрмоєнко Е. А. Виховна система бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 156–171.

40. Єрмоєнко Е. А. Відкрита заява Едуарда Єрмоєнка про заснування хортингу – національного виду спорту України 17 липня 2008 року / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ : Тренерська рада, 2008. – 7 с.
41. Єрмоєнко Е. Військово-патріотична програма та прикладний хортинг / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / Нац. академія педагогічних наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Українська федерація хортингу. – К. : Паливода А. В., 2014. – Вип. 1. – С. 10–19.
42. Єрмоєнко Е. А. Військово-прикладний і бойовий хортинг у системі професійної підготовки допризовної молоді, військовослужбовців та правоохоронців / Е. А. Єрмоєнко, С. С. Полторацький // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28-29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 527–533.
43. Єрмоєнко Е. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 56–79.
44. Єрмоєнко Е. А. Декларація хортингу у світі / Е. А. Єрмоєнко // Колегія Мін-ва України у спр. сім, мол. та сп. : Київ, 2008. – 12 с.
45. Єрмоєнко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.
46. Єрмоєнко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для студентів і курсантів, які займаються бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 71–79.
47. Єрмоєнко Е. А. Комплексне використання потенціалу бойового хортингу для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії / Е. А. Єрмоєнко // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конфер., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь – м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи, 2020. – С. 18–23.
48. Єрмоєнко Е. А. Концепція розвитку бойового хортингу в системі освіти України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, ГС «Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 122 с.
49. Єрмоєнко Е. Медико-біологічні та морфофункціональні особливості бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 112–121.
50. Єрмоєнко Е. Медико-фізіологічні чинники самоконтролю за фізичним навантаженням на тренуваннях з бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 127–138.
51. Єрмоєнко Е. А. Міжнародні правила змагань з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Київ : МГО «Міжнародна Федерація Хортингу», 2009. – 85 с.
52. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.
53. Єрмоєнко Е. А. Наукове обґрунтування психолого-педагогічних умов виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. - Вип. 3 (123). - С. 47-56. - DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).09.
54. Єрмоєнко Е. А. Основоположні принципи бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць.* К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 22–31.
55. Єрмоєнко Е. А. Особливості самовиховання в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 40–55.
56. Єрмоєнко Е. А. Особливості фізичної і психологічної підготовки та формування професійних якостей курсантів і працівників правоохоронних органів засобами бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції

об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 39–42.

57. Єрмоєнко Е. А. Правомірність застосування службово-прикладних прийомів фізичного впливу системи бойового хортингу в екстремальних умовах соціального характеру у межах необхідної самооборони / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 95–110.

58. Єрмоєнко Е. А. Принципи виконання й методика вивчення базових технічних елементів хортингу: методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 87 с.

59. Єрмоєнко Е. А. Психічні процеси в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 63–72.

60. Єрмоєнко Е. А. Робоча програма фізкультурно-оздоровчих занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // К. : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України, 2009. – 32 с.

61. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 187–205.

62. Єрмоєнко Е. А. Теоретико-методичні засади виховання наполегливості в молодших школярів у процесі занять бойовим хортингом : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 191 с.

63. Єрмоєнко Е. А. Технічна підготовка спортсмена бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 652 с.

64. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 227 с.

65. Єрмоєнко Е. Філософія бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 82–104.

66. Єрмоєнко Е. Формування фізичної культури та цінностей здорового способу життя студентської молоді як передумова спортивних успіхів у бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 261–274.

67. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді на заняттях хортингом у навчальних закладах / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 6. – С. 115–123.

68. Єрмоєнко Е. А. Хортинг : навчальна програма гурткової (секційної) роботи для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Єрмоєнко Едуард Анатолійович. – Київ : Паливода А. В., 2012. – 268 с.

69. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.

70. Зверев А. В. Бойовий хортинг у методиках вдосконалення силових якостей спортсменів різних вікових груп / А. В. Зверев, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 593–603.

71. Івашковський В. Психомоторика та психо-фізіологічні особливості підготовки спортсменів бойового хортингу / В. Івашковський, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 130–138.

72. Ільницький І. Р. Хортинг та організація навчання / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 247–258.

73. Карасевич С. А. Бойовий хортинг як засіб морально-етичного виховання особистості / С. А. Карасевич, Е. А. Єрмоєнко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 346–357.

74. Кіблицький Р. В. Бойовий хортинг: концептуальні засади розвитку і популяризації в Україні / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 502–514.

75. Коломоєць Г. А. Бойовий хортинг і принципи формування духовно-моральної вихованості учнів / Г. А. Коломоєць, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Деревянко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних

органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 776–793.

76. Колос М. А. Бойовий хортинг: швидкісно-силова підготовка та оптимізація управління навчально-тренувальним процесом / М. А. Колос, Е. А. Єрьоменко, О. М. Сидоренко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 493–502.

77. Кузора І. В. Військово-патріотична програма бойового хортингу / І. В. Кузора, Е. А. Єрьоменко, В. В. Вехтев // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 840–852.

78. Кукушкін К. М. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 6–14.

79. Куцкір М. С. Принципи виховання системних вольових якостей спортсменів хортингу / М. С. Куцкір, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 108–126.

80. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг – комплексна система фізичного виховання особистості / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 403–422.

81. Лях В. Інноваційні підходи у боротьбі «Лави на лаву» з учнями козацьких класів і спортсменів бойового хортингу / В. Лях, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 164–176.

82. Ляховець О. О. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у дітей дошкільного віку / О. О. Ляховець, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 305–315.

83. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування у старшокласників готовності до військової служби / О. І. Остапенко, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 638–652.

84. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 544 с.

85. Полторацький С. С. Бойовий хортинг у впровадженні воїнських традицій українського народу / С. С. Полторацький, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 538–550.

86. Присяжнюк С. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. Присяжнюк, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.

87. Пустолякова Л. Бойовий хортинг у системі навчання фізичних вправ загального розвитку та спеціально-підготовчих вправ на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти / Л. Пустолякова, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 187–195.

88. Рудей Д. Ю. Бойовий хортинг у комплексі виховних засобів спортсменів шкільного віку / Д. Ю. Рудей, О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 334–343.

89. Сичов С. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. Сичов, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.

90. Сікан В. Ю. Технології здоров'язбереження у методиці хортингу / В. Ю. Сікан, Е. А. Єрьоменко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 284–301.

91. Степанюк А. В. Планування та організація навчально-виховного процесу з хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрьоменко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 325–338.

92. Степура Т. М. Бойовий хортинг як засіб формування специфічних психічних властивостей співробітників правоохоронних органів / Т. М. Степура, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 173–188.

93. Тішин А. В. Застосування прийомів бойового хортингу при вдосконаленні навчання у вищих освітніх установах правоохоронних органів України / А. В. Тішин, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 296–305.

94. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг і методика проведення занять в умовах здоров'язберігальної педагогіки / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 695–713.

95. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг у підрозділах державної митної служби для підготовки співробітників до протидії незаконному переміщенню товарів у районах здійснення операції об'єднаних сил на сході України / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 7–25.

96. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг як чинник навчання і професійної підготовки курсантів закладів вищої освіти правоохоронної спрямованості / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 8–23.

97. Шаповалов Б. Б. Перспективи розвитку бойового хортингу як засобу підготовки військовослужбовців правоохоронних органів військової структури до дій з ризиком для життя та здоров'я / Б. Б. Шаповалов, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 315–322.

98. Шило О. М. Фізичне і морально-психологічне становлення особистості засобами хортингу / О. М. Шило, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 127–140.

99. Savchenko, A. (2017). Combat horting – educational practice for young people / A. Savchenko, E. Yeromenko // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 88–95.

Yeromenko E. A.

State Tax University, Irpin, Ukraine

MILITARY PATRIOTIC ORIENTATION IS TAKEN FROM THE COMBAT HORTING FOR SCHOOL STUDENTS OUT OF COURSE TIME

***Abstract.** This scientific article examines the methods of implementing combat horting in the school curriculum in physical education for primary and secondary school students, features of physical training of students on the basis of combat horting, as one of the areas of physical education, which aims to form applied knowledge, moral and volitional qualities. motor skills and abilities that contribute to the development of objective readiness of students of educational institutions to effectively perform their educational duties as athletes and schoolchildren. It is emphasized that classes on the study of combat horting techniques consist of training and coaching. Training consists in purposeful and consistent transfer by the teacher and mastering by pupils of the knowledge, abilities and skills necessary for technically correct performance of receptions of combat horting. Training consists in systematic, repeated repetition of the learned receptions with gradual complication of conditions of their performance and increase in physical activity. The processes of learning and training in the classroom are inextricably linked and form a single set of technical, physical and moral training of young athletes involved in sports sections and combat horting clubs in general secondary education. In teaching and training, the teacher must require students to consciously master the material and their understanding of the essence and importance of combat horting techniques for practical activities. Meaningful perception of the program material increases the effectiveness of classes, contributes to the strength of the acquisition of knowledge, skills and abilities.*

***Key words:** school program, combat horting, physical culture, junior schoolchildren, middle school students, physical education of schoolchildren.*